

AKÚ ÚLOHU ZOHRÁVA MATERINSKÝ JAZYK PRI DIAGNOSTIKE KOMUNIKAČNEJ KOMPETENCIE DIEŤAŤA?

PhDr. Miroslava Čerešníková, PhD., ÚRŠ FSVaZ UKF v Nitre

VEGA -> 1/0845/15: Jazyková kompetencia rómskych žiakov v prvom ročníku školskej dochádzky

Význam jazykovej kompetencie dieťaťa pri vstupe do školy

- reč je považovaná za nástroj myslenia, a preto je dôležitým predpokladom schopnosti pracovať na predmete myslenia rozvinutá slovná zásoba,
- prostredníctvom reči sa rozvíjajú a upevňujú pamäťové schopnosti,
- na základe pochopenia pojmov a ich pevného spojenia s predmetom si dieťa na konkrétno-operačnej úrovni myslenia vytvára základy sémantickej siete, ktorá tvorí základ sémantickej pamäte,
- správne vytvorené sémantické siete sú predpokladom rozvoja logického myslenia,
- verbálna komunikácia tvorí podstatnú zložku medzil'udských vzťahov a determinuje ich primeranosť, preto je dôležité, aby dieťa malo osvojenú slovnú zásobu potrebnú pre komunikáciu v intenciách pravidiel slušnosti.

V praktickom ponímaní za jazykovú kompetenciu dieťaťa považujeme

jeho schopnosť hovoriť v materinskom jazyku, mať vytvorené primerane bohaté sémantické siete (adekvátne veku 6 rokov), tvoriť vety.

Jazyková kompetencia je významným predpokladom školskej úspešnosti dieťaťa.

Komplikovaná je situácia rómskeho dieťaťa so sociálne znevýhodňujúceho prostredia pri vstupe do školy, keďže jeho materinským jazykom je jazyk rómsky.

Ciel' výskumu

- porovnať rozsah slovnej zásoby slovenských a rómskych detí na začiatku školskej dochádzky vo vyučovacom jazyku (slovenčine) a v materinskom jazyku.
- Predpokladáme existenciu štatisticky významného rozdielu v rozsahu slovnej zásoby v skupinách slovenských a rómskych detí vo vyučovacom jazyku.
- Predpokladáme existenciu rozdielu v slovnej zásobe rómskych detí v materinskom a vyučovacom jazyku.

Výskumný a výberový súbor

- Celkový počet Rómov na Slovensku je Atlasom rómskych komunit z roku 2013 odhadovaný na 402 810 Rómov, čo predstavuje 7,43% podiel na celkovom počte obyvateľstva k 31.12.2013. (Rosinský, 2014)
- Podľa oficiálneho sčítania obyvateľov z roku 2011 sa k rómskej národnosti prihlásilo 105 738 obyvateľov, materinský jazyk rómsky uviedlo 122 518 obyvateľov, používanie rómskeho jazyka v domácnosti viac ako 128 000 obyvateľov.

Výskumný a výberový súbor

- Jedna zo štatistík uvedená v dokumente Rómske deti v slovenskom školstve z roku 2004 uvádza, že v prvom ročníku základných škôl je zastúpenie rómskych žiakov 11,2%. Prieskum Metodicko-pedagogického centra v Bratislave, regionálne pracovisko Prešov, z roku 2011 stanovuje percento žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v prvom ročníku základných škôl na 23,77%. Podobný prieskum realizovaný Rosinským (2011) na 277 základných školách v rámci celého Slovenska identifikuje na týchto školách 20,84% rómskych žiakov a 17,39% žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.
- Výberový súbor tvorilo 69 rómskych detí a 76 slovenských detí na začiatku školskej dochádzky.

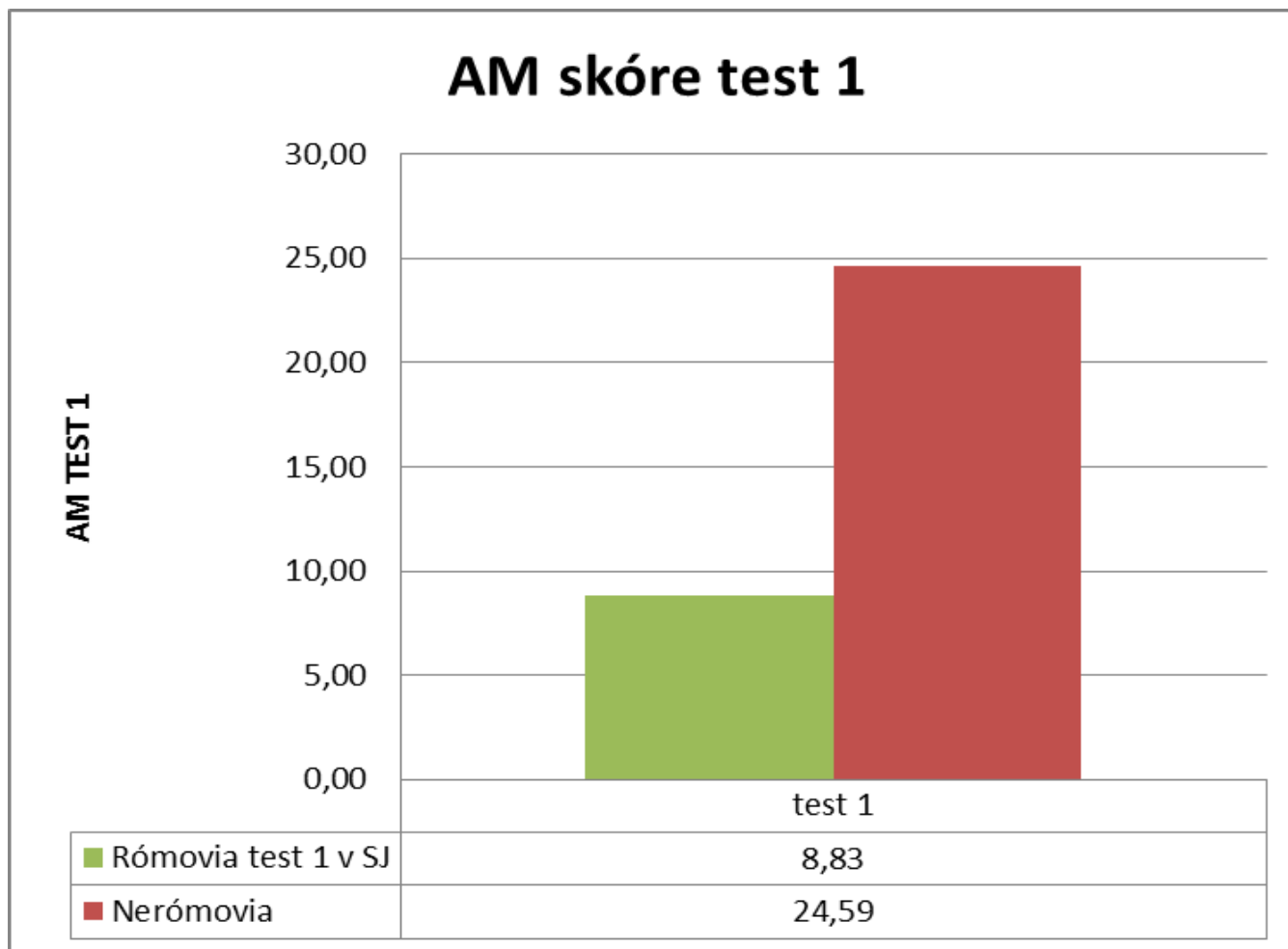
Metóda

- Na orientačné určenie rozsahu aktívnej slovnej zásoby bola použitá Obrázkovo-slovníková skúška
- Obrázkovo-slovníková skúška (OSS) umožňuje skonštatovať, že dieťa disponuje dostatočnou slovnou zásobou potrebnou pre vzdelávanie v škole (hrubé skóre 17 - 30). Skóre od 12 – 16 je považované za znížený stupeň jazykovej kompetencie. Pri skóre nižšom ako jedenásť bodov je slovná zásoba hodnotená ako nedostačujúca pre vzdelávanie a predikuje problémy v školskej úspešnosti.

Výsledky

- V rozsahu slovnej zásoby v slovenskom jazyku sme medzi rómskymi a slovenskými deťmi potvrdili významný rozdiel
- Slovenské deti dosiahli priemerné skóre 24,59, čo znamená, že disponujú dostatočnou slovnou zásobou potrebnou pre vzdelávanie
- Rómske deti dosiahli priemerné skóre 8,83 bodu z možných 30 bodov a ich slovnú zásobu môžeme hodnotiť ako pre vzdelávanie nedostačujúcu a predikujúcu problémy v školskej úspešnosti

Výsledky

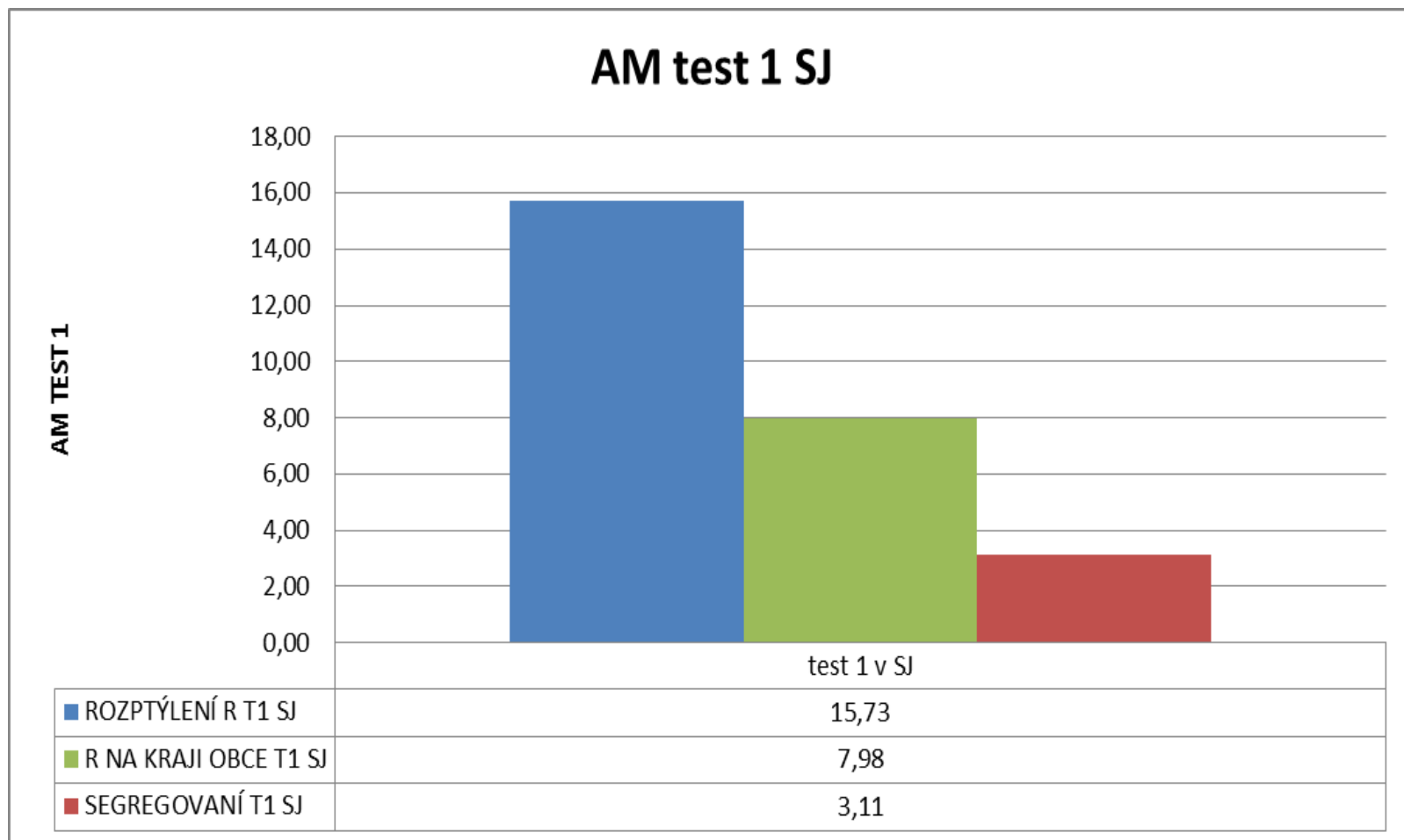

Výsledky

Slovná zásoba rómskych detí v slovenčine vo vzťahu k osídleniu, v ktorom žijú je:

- v dvoch typoch osídlenia nedostačujúca – koncentrácia v obci (na okraji obce) (7,98); segregované osídlenie (3,11),
- v jednom type osídlenia znížená – rómske rodiny žijúce rozptýlene medzi majoritným obyvateľstvom (15,73)

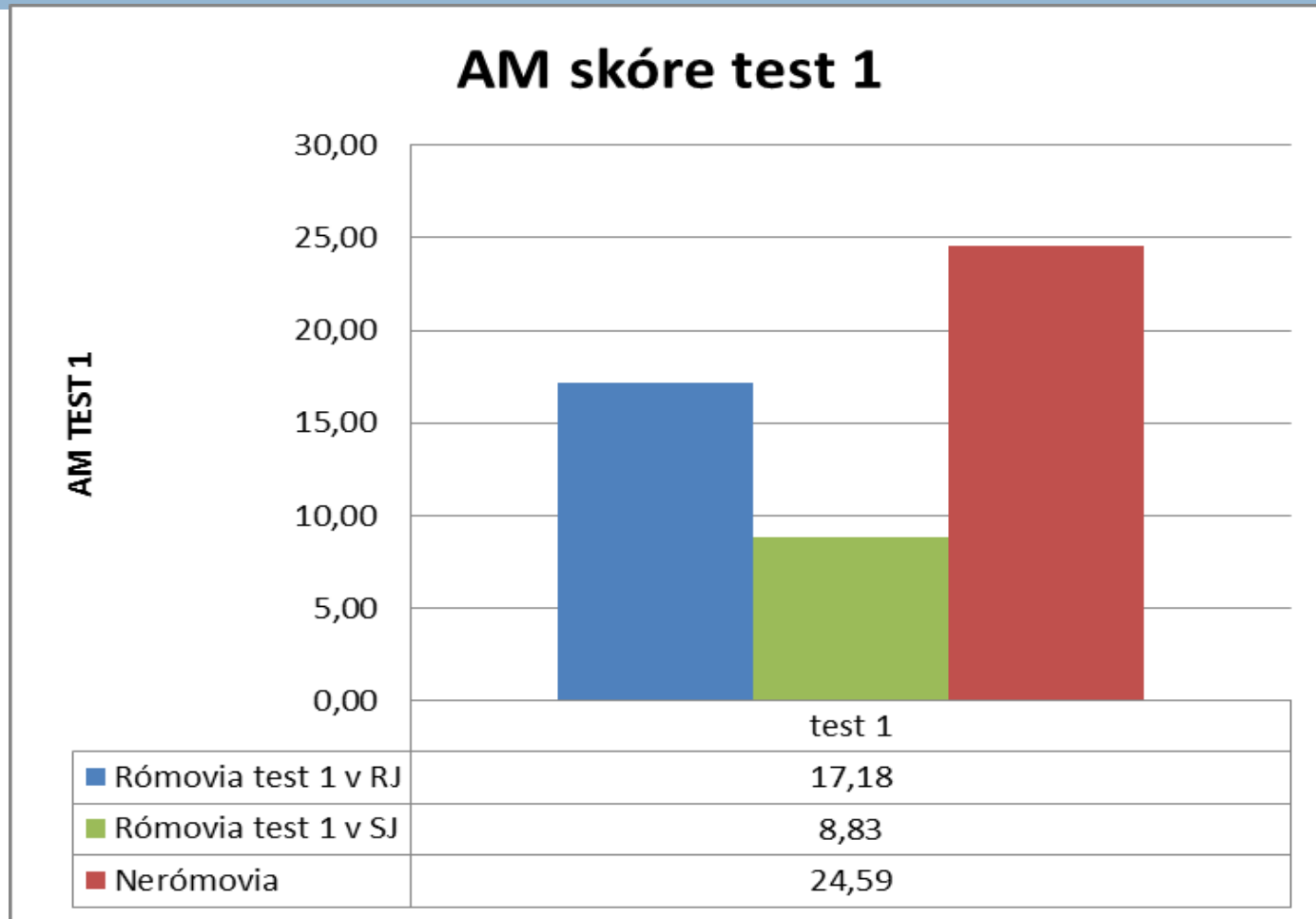
Výsledky

Výsledky

- Rómske deti dosiahli v rómskom jazyku priemerné skóre 17,18, ktoré, hoci na spodnej hranici, svedčí o dostačujúcej slovnej zásobe potrebnej pre úspešné vzdelávanie

Výsledky

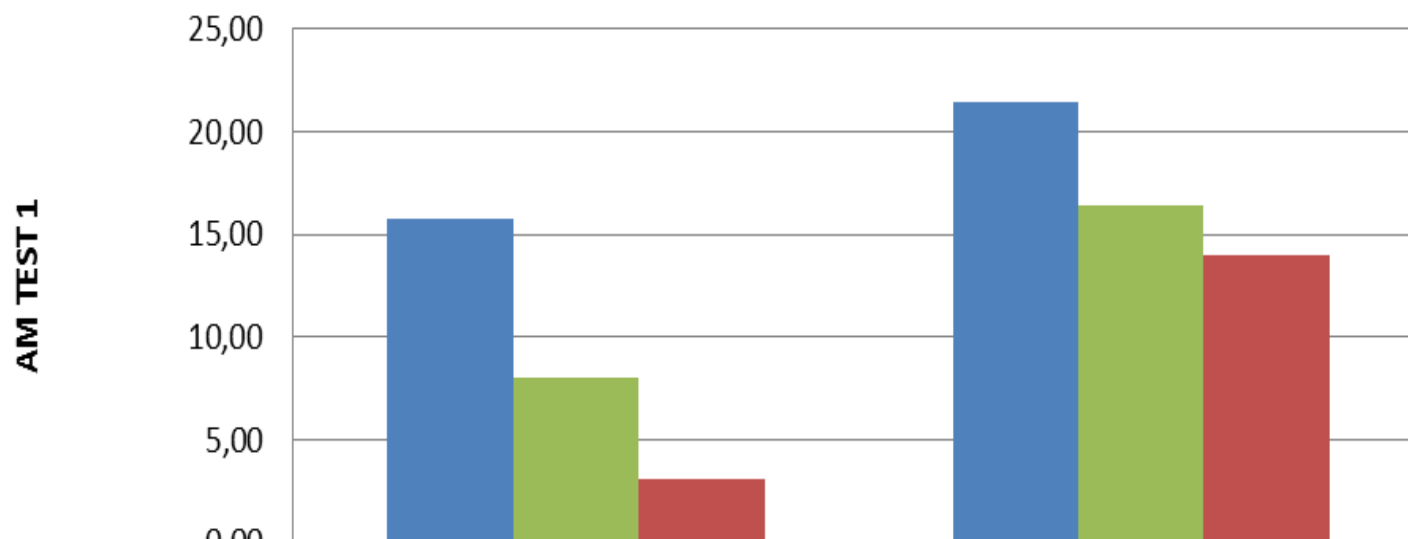
Výsledky

Vo vzťahu k typu osídlenia

- Deti z rodín žijúcich rozptýlene dosiahli priemerné skóre 21,45, ktoré sa blíži k priemernému skóre slovenských detí v slovenčine
- Deti z osídlenia koncentrovaného v obci/na okraji obce dosiahli skóre 16,38, deti zo segregovaného osídlenia 13,93, čo vypovedá o zníženom stupni jazykovej kompetencie
- Medzi skupinami podľa osídlenia potvrdzujeme významné rozdiely

Výsledky

AM test 1 v SJ / RJ

	T1 SJ	T1RJ
■ ROZPTÝLENÍ R	15,73	21,45
■ R NA KRAJI OBCE	7,98	16,38
■ SEGREGOVANÍ	3,11	13,93

Záver (vo vzťahu k diagnostike)

- Dočkal (2005) uvádza, že americké štandardy pre pedagogické a psychologické testovanie veľmi dôrazne upozorňujú na to, že testové výkony sú ovplyvnené faktormi, ktoré môžu výkon znižovať bez toho, aby posudzovaná schopnosť bola skutočne deficitná. K týmto faktorom patrí aj etnická príslušnosť alebo socio-ekonomický status posudzovaného človeka.

Záver (vo vzťahu k diagnostike)

- Zo sondy (Bindasová a kol., 2014), ktorú realizovala v roku 2014 Kancelária verejného ochrancu práv, vyplýva, že väčšina z 21 odpovedajúcich diagnostických pracovník pri diagnostike školskej zrelosti rómskych detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, neidentifikuje žiadne rozdiely alebo len okolnosťami vyšetrenia provokované rozdiely, napríklad neznalosť slovenského jazyka, používa rovnakú batériu testov, ale pri rómskych deťoch preferuje neverbálne subtesty.
- Iba 2 pracovníkajú uviedli, že s rómskymi deťmi pracujú podľa ich individuálnych potrieb

Záver (vo vzťahu k diagnostike)

- 6 diagnostických pracovník zdôraznilo potrebu pracovať s týmito deťmi v teréne a uviedlo, že sa snaží priblížiť tejto komunite ich návštevou v teréne, kde diagnostiku aj uskutočňujú.
- Podľa tejto sondy je v oslovených diagnostických centrách iba **jedna psychologička**, ktorá s deťmi **dokáže komunikovať v rómčine**, niektoré psychologičky využívajú prítomnosť rodinného príslušníka ako tlmočníka.

Záver (vo vzťahu k diagnostike)

- Prezentované čiastkové výsledky výskumu jazykovej kompetencie rómskeho dieťaťa pri vstupe do školy naznačujú, že ak je diagnostickým jazykom slovenčina aj u detí s materinským jazykom rómskym, tak dosahujú významne horšie výsledky v porovnaní so situáciou, keď je diagnostika vedená v ich materinskom jazyku
- Rozsah slovnej zásoby je významne ovplyvnený aj mierou priestorového vylúčenia, preto deti, ktoré nežijú rozptýlene medzi majoritou potrebujú intenzívnu podporu rozvoja jazykovej kompetencie

Záver (vo vzťahu k diagnostike)

- Javí sa ako žiaduce, aby profesionálky/profesionáli pracujúci s rómskymi deťmi s materinským jazykom rómskym v prvom roku školskej dochádzky ovládali aspoň základy rómskeho jazyka, mali k dispozícii asistenta/asistentku hovoriaceho rómsky
- Rovnako dôležité je používanie rómskeho jazyka v diagnostike školskej pripravenosti u tejto skupiny detí (bez ohľadu na to, či používame neverbálne subtesty, pretože aj tento materiál potrebuje komentár)

Ďakujem za pozornosť

Miroslava Čerešníková

Ústav romologických štúdií

Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre

mceresnikova@ukf.sk